Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Päiväys
Datum
9.3.2020

Dnro
Dnr

Eduskunnan ympäristövaliokunta

Viite
Hänvisning

Asia
Ärende

U 2/2020 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi oikeudenmukaisen siirtymän rahaston perustamiseksi ja 14.1.2020 annettu muutettu ehdotus Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahasto plussaa, koheesiorahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yleisistä säännöksistä ja rahoitussäännöistä sekä turvapaikka- ja maahanmuuttorahastoa, sisäisen turvallisuuden rahastoa ja rajaturvallisuuden ja viisumipolitiikan rahoitusvälinettä koskevista rahoitussäännöistä (oikeudenmukaisen siirtymän rahasto)

Komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi oikeudenmukaisen siirtymän rahaston perustamisesta

Ympäristöministeriö yhtyy valtioneuvoston kirjelmässä U 2/2020 vp esitettyyn valtioneuvoston kantaan ja korostaa erityisesti seuraavia näkökohtia.

Komission ehdotuksen mukaan oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta on tuettava erityistavoitetta, jolla annetaan ”alueille ja ihmisille mahdollisuus käsitellä yhteiskunnallisia, taloudellisia ja ympäristöön liittyviä vaikutuksia, joita ilmastoneutraaliin talouteen siirtymisellä on”. EU:n pyrkimys on saavuttaa Pariisin ilmasopimuksen mukainen ilmastoneutraalisuus vuoteen 2050 mennessä. Suomi tavoittelee hiilineutraalisuutta jo vuoteen 2035 mennessä.

Ilmastoneutraalisuus edellyttää laaja-alaisia muutoksia monilla eri toimialoilla. Samalla kun pyritään ilmastoneutraalisuuteen Suomessa ja koko EU:n tasolla, on huolehdittava siitä, että nämä muutokset eivät tapahdu epäoikeudenmukaisella tavalla jäsenvaltioiden ja niiden eri alueiden ja kansalaisten kesken. Komission ehdotus oikeudenmukaisen siirtymän rahaston perustamisesta on yksi askel polulla, jolla EU:n hiilineutraalisuustavoite voidaan saavuttaa ja edistää samalla ympäristömyötäistä taloutta, teknologiaa ja työllisyyttä.

Oikeudenmukaisen siirtymän rahastolla pyritään luomaan uutta taloudellista toimintaa ja työllisyyttä erityisesti niillä alueilla, jotka ovat riippuvaisia fossiilisista polttoaineista kuten kivihiilestä ja öljyliuskeesta, sekä turpeesta, tai hiili-intensiivisestä teollisuudesta. Rahoitusta voivat saada kaikki jäsenvaltiot sen mukaan, kuinka suuriksi ilmastoneutraalisuuteen siirtymisen vaikutukset niissä on arvioitu. Kaikki alueet eivät kuitenkaan voi rahoitusta saada, vaan jäsenvaltioiden tulee yksilöidä alueet, joihin siirtymä vaikuttaa eniten ja joihin rahoitus keskitetään.

Komission ehdotuksen mukaan Suomen osuus oikeudenmukaisen siirtymän rahoituksesta olisi 164,8 milj. €. eli laskennallisesti noin 29,9 €/asukas. Vertailun vuoksi naapurimaidemme Ruotsin ja Viron vas-

taavat luvut olisivat noin 6,0 €/asukas ja 94,9 €/asukas. Suomen ja Ruotsin saantoon liittyvät erot selittyvät pääosin Suomen energiaturpeen käytöllä. Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston varoihin on vielä lisättävä vähintään 1,5 kertaisesti varoja EAKR:sta ja ESR:stä, sekä kansallista rahoitusta koheesiopolitiikan sääntöjen mukaisesti. Komission laskelmien mukaan Suomen kokonaisrahoitus oikeudenmukaisen siirtymän rahoituksen puitteissa olisi lähes 750 milj. €.

Ympäristöministeriö pitää tärkeänä sitä, että oikeudenmukaisen siirtymän rahaston varoja suunnataan komission ehdotuksen puitteissa ilmastoneutraalisuuden kannalta keskeisiin toimiin ja hankkeisiin. Rahoitettavilla hankkeilla ja toimilla tulisi olla selkeästi päästöjä vähentävä vaikutus. Komission ehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden tulee laatia rahaston varojen kohdentamiseksi alueelliset suunnitelmat, jotka ovat johdonmukaisia vasta laadittujen kansallisten ilmasto- ja energiasuunnitelmien (NECP) sekä ilmastoneutraaliin talouteen siirtymisen kanssa. Rahasto tukee osaltaan Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi tarvittavien toimien oikeudenmukaista jakautumista.

Komissio julkaisi talouspolitiikan EU-ohjausjakson talvipaketin 26.2.2020. Raportissa esitettiin myös maakohtaisia suosituksia oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta tuettaville kohteille. Komission mukaan Suomessa tukea tulisi suunnata lähinnä Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asutuille alueille turpeen energiakäytöstä siirtymiseen. Ympäristöministeriö korostaa, että energiaturpeen nostoa ja käyttöä tapahtuu merkittävästi myös muutamassa muussa maakunnassa, ainakin Etelä-Pohjanmaalla, Satakunnassa ja Keski-Suomessa. Etelä-Pohjanmaan maakunnassa on valtakunnallisesti eniten turvetuotantoalueita (ha).

Kestävä Eurooppa -investointiohjelma

Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto on osa komission tiedonantona 14.1.2020 julkaisemaa kestävä Eurooppa –investointiohjelmaa ja siihen kytkeytyvää oikeudenmukaisen siirtymän mekanismia. Ohjelmasta on laadittu erillinen tiedonanto eduskunnalle (E 62/2019 vp). Ohjelman puitteissa on tarkoitus käynnistää seuraavan 10 –vuoden aikana vähintään biljoonan euron kestävät investoinnit. Investointiohjelma tukee myös osaltaan sekä Suomen, että EU:n hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista.
Komission tiedonanto lähtee siitä, että julkinen rahoitus, ml. vihreä siirtymän rahoitus, EU:n rahoituskehykset eri ohjelmineen sekä jäsenvaltioiden oma budjettirahoitus, kattavat parhaimmillaankin vain osan vihreän kehityksen edellyttämistä toimista. Julkisella rahoituksella voidaan kuitenkin edesauttaa ja ”vivuttaa ” yksityisen rahoituksen suuntaamista ilmastoneutraaliin talouden edellyttämiin laajamittaisiin hankkeisiin.

Suomi voi hyötyä merkittävästi komission investointiohjelman kautta kanavoituvasta rahoituksesta, ja rahoitus kannattaa pyrkiä hyödyntämään täysimääräisesti. Jo nykyisellään Suomessa on merkittävää korkean teknologian Cleantech -osaamista monilla aloilla. Vuoden 2017 Global Cleantech innovation index vertailussa Suomi sijoittui toiseksi Tanskan jälkeen. Vahvuutena Suomella oli koulutus-, osaamis- ja yrityspotentiaali sekä alan vahva startup -kulttuuri. Erityisen heikkoa oli kuitenkin alan tuonti ja vienti. (Linkki). Ongelmana on ollut synnyttää riittävän vahvoja konsortioita, jotka tukevat toisiaan ja ovat kilpailukykyisiä globaaleilla markkinoilla.

Siirtyminen kestävään ja ilmastoneutraaliin talouteen edellyttää kaikkialla Euroopassa huomattavia investointeja ja vahvoja politiikkatoimia kaikilla tasoilla. Johdonmukainen ja ennustettava suunta kannustaa yrityksiä investoimaan T&K-panoksia tiukemmat ympäristörajoitukset täyttävien ratkaisujen kehittämiseen. Joihinkin siirtymän edellyttämiin investointeihin liittyy suurempia riskejä kuin yksityinen sektori pystyy yksinään kantamaan. Komission näkemyksen mukaan viranomaiset saattavat joutua investoimaan myös silloin, kun markkinatoimijat eivät voi sitä tehdä, erityisesti silloin, kun sosiaaliset ja ympäristöhyödyt eivät näy yksityisessä tuotossa tai kun hankkeita pidetään liian riskialttiina. Tämä edellyttää EU –rahoituksen sekä julkisen ja yksityisen rahoituksen entistä parempaa yhdistämistä. Valtiolla sekä perustettavalla ilmastorahastolla voi olla merkittävä rooli tarvittavien investointien mahdollistamisessa ja epävarmuustekijöiden hillitsemisessä sekä uuden kestävän kasvun luomisessa.

Linkki: https://www.cleantech.com/2017-global-cleantech-innovation-index-a-look-at-where-entrepreneurial-clean-technology-companies-are-most-likely-to-emerge-from-over-the-next-10-years-and-why/